

VÄRMDÖ KOMMUN

WÄRMDÖ KOMMUN Bygg- och miljökontoret
2008-03-03
Dnr: 126/2008

Remissyttrande

UKÄ, kulturenheten

2008-02-18

Handläggare: Johan Aspfors
Tel: 08-570 482 02

Dnr: 08UKF/0019

Förhandsbesked för ändrad användning av vårdhem till enbostadshus samt styckning, Aspvik 1:7, DHR:s semesterhem

Kulturhistoriskt värde

Fastigheten ligger vid Aspviksvikens innersta del. Enligt en ägokarta från 1865 över Aspviks gård låg här åker- och ängsmark tillhörande gården. Tydliga spår av lång odlingshävd är synliga än idag i form av bl a ädellövträdsbevuxna skogsbryn. Aspviks gård omnämns i skriftliga källor 1535, på 1770-talet fick den en herrgårdsmässig manbyggnad i sten av handelsmannen Johan Kock. Enligt kommunens kulturmiljöprogram utgör Aspvik ett bra exempel på de mindre herrgårdar som under 1700-talets senare hälft byggdes av den nya borgarklassen. Det småbrutna kulturlandskapet kring gården är fortfarande öppet och har kvar en struktur som är igenkännbart på äldre kartmaterial. Aspvik är utpekad som en kulturhistoriskt värdefull miljö i kommunens kulturmiljöprogram med sifferbeteckningen 55 (sid 199).

Ansökan gäller en fastighet som angränsar direkt mot kulturmiljön. Fastighetens stora villalikhedande huvudbyggnad är synlig från gården. Den ekbevuxna höjdryggen som villan står på är en del av gårdens kulturlandskapsinramning. Fastigheten tillkom genom de tomtavstyckningar som aktiebolaget Värmdö-Aspvik genomförde 1913 på Näset, landtungan norr om Aspviksviken. Trakten blev attraktiv för sommarvillbebyggelse vid förra sekelskiftet p g a goda ångbåtsförbindelser med Stockholm genom Torbolaget som trafikerade bryggorna kring Torsbyfjärden.

Just denna tomt köptes 1913 av konstnären Paul Myrén (1884-1951). Han hade studerat arkitektur i Stockholm, men är främst känd som tecknare, målare och författare. Redan som 14-åring tecknade han för skämttidningen Strix, senare även i Söndags-Nisse och Karbasen. Myrén deltog som officer i finska inbördeskriget 1918 där han också verkade som vita arméns reportagetecknare. Om sina erfarenheter från kriget skildrar han i boken "I revolutionstider" (1920), illustrerad med egna teckningar.

Stenvillan i Aspvik lät han uppföra 1914-18 med en för tiden typisk kubformad husvolym. Omsorgsfullt huggna stendetaljer kan noteras kring entré och sockel. Likheter finns med t ex villa Farsta udde från 1911 i Gustavsberg, ritad av arkitekt Ferdinand Boberg. Aspvikshusets ansenliga storlek samt att det är uppfört av putsat tegel gör det smått unikt för Ormingelandets trävill- och fritidshusmiljöer. Så småningom sålde Myrén villan, och 1948 köpte De Handikappades Riksförbund (DHR) fastigheten av Elektro-Skandia som då hade haft den en tid som sommarhem för personalen. Huset blev istället semesterhem för DHR som kompletterade fastigheten med en annexbyggnad 1958. Den gamla konstnärsvillan har sedan semesterhemstiden haft ett förenklat utseende med bl a fönster- och balkongdetaljer i funktionalistisk stil av närmast 1940-talskaraktär.

Slätputsen bör också vara från denna tid. Detta förringar dock inte husets kulturhistoriska värde, utan får betraktas som en del av dess historia. Kulturenheten bedömer att byggnadens ovanligt påkostade karaktär, dess person- och lokalhistoriska värden samt koppling till Aspviks gårds historia och värdefulla landskapsbild gör den särskilt värdefull enligt PBL 3:12.

Synpunkter

Ansökan gäller avstyckning, ny infartsväg och ändrad användning av huvudbyggnad från vårdhem till enbostadshus.

Eftersom villan är en 3:12-byggnad får inte huset förvanskas vid ändring av dess funktion till enbostadshus. Förvanskingsförbudet innebär att man ska behålla husets arkitektoniska särdrag och att man vid ändringar är aktsam om äldre byggnadsdetaljer samt beaktar dess tekniska förutsättningar (det s k varsamhetskravet). Till husets särdrag hör sådana karaktärsbärande uttryck som den kubliknande huskroppen, takformen, takmaterialet, takkuporna, granitsockeln, sjöfasadens burspråk, listverken i sten och puts, entréns stempelare, fönstrens läge nära fasadliv samt den ljusa fasadputsen. Detta innebär inte ett förändringsförbud, men ändringar ska ske med respekt för byggnadens förutsättningar.

Husets långa historia som semesterhem, faktiskt längre än husets tid som privatvilla, motiverar en upprustning som behåller de funktionalistiska dragen. Men det finns även antikvariskt fog för att återgå till ett ursprungligt utförande, men bara om tillräcklig dokumentation finns om hur huset har sett ut från början, genom teckningar och bilder på fönster och fasader. Om detta saknas bör man hellre låta bli för att undvika historieförfalskning.

De kulturhistoriska värdena på och kring fastigheten ställer krav på att nybyggnation i placering, skala, utformning och färgsättning underordnar sig kulturlandskapet och anpassas till terrängens och vegetationens egenskaper. De för miljön så karaktärsfulla bergsklackarna med sin framträdande kulturväxtlighet är landskapselement som kräver särskild varsamhet. Där ansökans avstyckningsförslag direkt berör dessa, med följdkrav på kraftiga sprängnings- och markbearbetningsåtgärder, är detta olämpligt och bör omstuderas alternativt strykas. Kulturenheten vill även påpeka villans roll som landskapssolitär, varför respektavstånd måste lämnas samt att nya hus i princip inte ska synas från Aspviks gård. Villans ekbacke har en viktig roll i den historiska landskapsbilden kring gården och bör undergå så få ingrepp som möjligt, i synnerhet då mot sydväst. Föreslagen infartsväg över kullen bör alltså strykas.

Lena Gullmert
Kulturchef

Johan Aspfors
Kommunantikvarie